

Hjalmar Eiksund og Jan Olav Fretland (red.): *Nye røyster i nynorskforskinga*. Oslo: Det Norske Samlaget. 2015. 218 sider. ISBN 978-82-521-8845-5.

Meldt av Gunnstein Akselberg

Forsking på nynorsk skriftspråkspraksis

Nynorsk skriftspråkspraksis veit vi i grunnen ikkje så mykje om. Det vil seia, vi kjenner til einsskilte delpraksisar som har kome fram gjennom einsskildstudiar rundt om i landet hovudsakleg gjorde av vitskapleg tilsette og masterstudentar ved universiteta og høgskulane, t.d. Helge Omdal, Gunnstein Akselberg og Bente Selback, og dessutan gjennom dei mange oversiktene til Ottar Grepstad over nynorsk praksis. Særleg har skriftspråkspraksisen i skulen – med vekt på nynorskpraksisen og nynorskkompetansen til lærarar og elevar – vore studert. Men vi har mangla ein meir heilsleg kunnskap om nynorskpraksisen både i ulike samfunnssektorar eller domene og i samfunnet som heilskap. I det heile har nynorskforskinga vore mindre omfattande og meir fragmentarisk enn det som ein ideelt kulturelt, sosialt og språkpolitisk skulle ønskt. Vi treng meir kunnskap om nynorskpraksisen og nynorskkompetansen i samfunnet.

I 2006 tok eg som dekan ved Det humanistiske fakultetet ved Universitetet i Bergen (UiB) – etter førespurnad frå Hordaland mållag – kontakt med dåverande rektor Sigmund Grønmo om moglegheitene for å setja i gang eit større forskingsprosjekt om nynorskpraksisen i akademia, i fyrste omgang ved Universitetet i Bergen. Som grunnlag for ei slik gjennomføring tok eg initiativ til ei lita pilotgransking, og i den samanhengen kontakta eg kollega Johan Myking. Saman gjorde vi to ei rundspørjing på dei sju fakulteta ved UiB om nynorskpraksisen ved fakultetsleiingane der. Resultatet var heller nedslåande. Det var vanskeleg å gjera seg noko rimeleg godt bilete av dei fakultære nynorskpraksisane, men tilbakemeldingane synte at variasjonen var stor mellom fakulteta både med omsyn til nynorskbruken, nynorskkompetansen og nynorsk-haldninga. Best ut kom Det juridiske og Det humanistiske fakultetet, verst stod det til på Det medisinske fakultetet og ved Haukeland universitetssjukehus. Vi kan seia det slik at pilotstudien dokumenterte eit

sterkt behov for å setja i gang vitskaplege granskingar av nynorsk-praksisen i akademia.

Diverre førte ikkje denne framstøyten til noka omfattande nynorsk-forskning ved UiB, slik intensjonen var, men gjennom UH-nett Vest – som er eit nettverk som femner om dei fleste institusjonane innom høgre utdanning på Vestlandet – vart det teke kontakt med norskmiljøa ved høgskulane i Sogn og Fjordane og Hordaland om samarbeid om nynorsk-forskning ved desse miljøa. Målet var å arbeida fram eit større nasjonalt nynorskprosjekt med felles forskingsinnsats. Framleis er ikkje det stabla på beina eit større nynorsk forskingsprosjekt ved dei akademiske institusjonane, men kontakten om ei større nynorskforskning har stendig vore oppe som tema på kontaktmøta til UH-nett Vest.

Boka *Nye røyster i nynorskforskinga* er eit viktig bidrag i utviklinga mot ei meir heilsleg nynorskforskning, og det burde såleis vera lovande at ho er gjeven ut i ein UH-nett Vest-kontekst innom rammene for det som er kalla Nettverk for nynorskforskning.

Forfattarane

Tekstane er i hovudsak skrivne av forfattarar som har levert masteroppgåver og doktoravhandlingar innom relevante forskingsemne, og av stipendiatar og høgskuletilsette som har utført relevant – men til no upublisert – aktuell nynorskforskning.

Tittelen *Nye røyster i nynorskforskinga* stemmer for så vidt med innhaldet, bortsett frå at eit par av forfattarane er gamle travarar i fag- og forskingsfeltet. Ved fyrste blick kunne ein dessutan tru at bidragsytarane var unge forskarar, altså at “ny” her skulle vera meir eller mindre synonymt med “ung”, noko som berre delvis stemmer. Fleire av forfattarane må vel kunna seiast å vera noko “tilårskomne”. “Ny” kunne også tolkast til å gjelda nye forskingstema og nye vitskaplege tilnærmingar i nynorskforskinga. Akkurat det er det nok mindre av i boka.

Artiklane i boka er skrivne av forskarar som då boka kom ut, hadde fast eller mellombels tilknytning til Nynorsksenteret i Volda, Høgskolen i Nesna (HiNe), Høgskolen Stord/Haugesund (HSH), NLA Høgskolen, Høgskulen i Sogn og Fjordane (HiSF), Språkrådet, Høgskulen i Volda (HiVolda), Universitetet i Bergen (UiB) og Utanriksdepartementet (UD).

Målsetjinga

Målet med boka er å formidla aktuell forskning på og om nynorsk. “Ho kan difor seiast å kunne handle om alt”, skriv redaktørane i den fyrste innleiingsartikkelen (s. 9). Og dei grunngjev “alt” med argumentet om at “nynorsk er i tillegg til å vere eit skriftspråk, ei målform, eit kommunikasjonsystem, òg eit identitetsmerke og ei kulturovring. Nynorsk er politikk, pedagogikk, metodikk og didaktikk” (s. 9). Dessutan hevdar redaktørane at nynorsk “er resultatet av vilja og umedvitne val som har med kva som er norsk nasjonsbygging å gjere, men handlar også om makt og motmakt, om kulturell arroganse og norskfagleg tvang”. Og ikkje minst hevdar dei at ved å bruka nynorsk “tek ein gjerne stilling, og markerer til lesaren at ein handlar mot eit fleirtal”. Dei om det. På denne sprikjande språkpolitiske programplattforma vert det nokså uklart korleis ein skal identifisera ei aktuell målgruppe, og det lite samanhengande faglege innhaldet og den varierende formidlingsforma forsterkar denne utfordringa.

Ein nynorskapologi?

Boka *Nye røyster i nynorskforskinga* har ei ramme som består av to lengre innleiingar. Den fyrste er kalla *Om å meine noko om nynorsk* (s. 9–15) signert redaktørane Hjalmar Eiksund og Jan Olav Fretland. Den andre har tittelen *Kva er nynorsken?* (s. 16–33) og er skriven av Stephen Walton. Det som slår ein når ein les desse to innleiingsartiklane, er at denne boka er eit slags forsvarsskrift, ein apologi, for nynorsken – som tek utgangspunkt i dei negative haldningane og den negative praksisen til nynorsk skriftmål som måtte finnast i samfunnet. Programerklæringa i føreordet som er sitert ovanfor, styrkjer ei slik tolking.

Det er for så vidt forståeleg at antologien har ein sterk apologetisk karakter, men samstundes kan dette også bli teke til inntekt for at nynorsk og nynorskingane stendig er på defensiven, dei er stendig i ein språkleg “krigssituasjon”, dei er språkleg svært hårsåre, lette å fornærma og språkpsykologisk frustrerte – i staden for å uttrykkja og dokumentera språkleg byrgskap, språkleg slagkraft, det nynorsk offensive, det nynorsk vellukka og å setja i fokus nynorsk som ein naturleg del av det moderne norske samfunnet.

Framstillinga av nynorsken og nynorskingane i stendig nye apologetiske tekstar kan i staden verta ein slags parallell til det biletet vi får av humaniora og av humanistane i diskusjonen om humaniora sin posisjon i samfunnet. Her går humanistane som oftast i skyttargravene og tek på seg ei defensiv rolle som martyrar, offer eller apologetar.

Mellomtitlane i dei to innleiingskapitla er såleis symptomatiske. I den fyrste innleiingsartikkelen finst mellomtitlar som *Nynorsk mobbeoffer?* (s. 9) og *Kompetente netttroll?* (s. 10), og under den andre mellomtittelen er det sett opp ei liste med fleire negative omtalar eller hetsing av nynorsk som t.d. “Nynorsk er eit språk som mest ingen brukar frivillig”, “Undervisning i nynorsk går ut over dei andre faga” og “Det er for dyrt å halde seg med to skriftspråk”. Og i det andre innleiingskapittelet finst mellomtitlar som *Den nynorske identiteten. Er det nynorsken det er noko feil med, eller språkbrukarane?* (s. 24) og *Skriv nynorsk, og bli diskriminert* (s. 28).

Mange nynorskbrukarar, og ikkje minst nynorskforskarar, har ofte for vane å opptre som kritikarar av andre sin nynorskbruk innom ulike nynorsksdomene og andre samfunnsarenaer. Særleg har det vore mykje fokus på nynorskelevane og norsklærarane sin manglande nynorskkompetanse og sviaktande nynorskpraksis. Den sterke “indre” normative nynorsk-kulturen kan også vera ei negativ sjølvforsterking av – og ei bjørneteneste for – både den mentale og den praktiske nynorskbruken i samfunnet, og for nynorsken sin status og samfunnsposisjon. Den interne og eksterne normative interessa set eit nokså sterkt preg på mange av artiklane i denne antologien.

Ei homogen nynorskforståing?

Ein mangel ved ei bok som dette er at den nynorske skriftkulturen kan synast å framstå som ein homogen kultur. Realiteten er heller den motsette. Det finst nok mange og ulike nynorsk-kulturar i Noreg. Desutan finst det klare maktkulturar og maktstrukturar innom nynorsk-rørsla, og denne indre maktutøvinga er ingen sundagsskule. Også slike heterogene, interne og lite samlande tilhøve ville det vera nyttig å kasta lys over, eller i alle fall peika på, for å kunna avdekkja den breidda av mekanismar som kan svekkja nynorskpraksisen og nynorsken sin posisjon i samfunnet.

Strukturen i boka

Kapitla i boka er delte inn i tre hovudgrupper: *Språkval og språkleg identitet*, *Nynorsk i opplæringa* og *Å danne eit skriftspråk*. Den fyrste hovudgruppa har fire bidrag, den andre hovudgruppa har tre bidrag, og den tredje hovudgruppa har fem. Dersom denne kapittelfordelinga uttrykkjer redaksjonen sin faglege profil eller ideologi, peikar interessa for det normative – gjerne ved å setja språklege nynorskfeil i fokus – seg særleg ut.

Nedanfor skal eg ta føre meg kvar av dei tre hovudgruppene ved å trekkja fram nokre særdrag ved einskildartiklane og ved det samla biletet dei gjev.

Språkval og språkleg identitet

Denne bolken består av dei fire artiklane “Mellom borken og veden. Ungdom på jakt etter ein nynorsk identitet” av Hjalmar Eiksund (Nynorsksenteret) (s. 36–47), “Våres dialekt e jo nynorsk enten vi vil eller ikkje’. Forholdet mellom tale og skrift på Ytre Helgeland” av Claude Goffeney (HiNesna) (s. 48–61), “Nynorsk er jo heilt konge då, men [...]’. Identitetshandlingar i argumenterande tekstar på vidaregåande skule” av Hege Myklebust (HSH) (s. 62–76) og “Språkval som situerte, retoriske handlingar” av Gudrun Kløve Juuhl (Nynorsksenteret) (s. 77–89).

Hjalmar Eiksund jaktar på den nynorske identiteten hjå tiandeklasseelevar. Konklusjonen hans er at den nynorske identiteten som eit samlande identitetsmerke for alle nynorskbrukarar er under press. Det kjem han fram til ved å setja dataa sine inn ein postmodernistisk kontekst der essensialismen er død, og der den personlege nynorskidentiteten lett blir utkonkurrert av andre språklege identitetsuttrykk. I det postmoderne samfunnet er det konstruktivismen som rår, og utgangspunktet hans er difor å sjå omgrepet nynorsk på grunnlag av perspektiva å vera, å ha og å søkja eigen nynorsk identitet. Dette er aktuelle, viktige og interessante forskings- og analyserammer, men ein kan her lett hamna i sirkelargumentasjonar av di verknader lett kan verta årsaker og omvendt. Av di det implisitt synest å liggja til grunn ei forståing av at nynorsk tidlegare fanst som samlande identitetsmerke for alle nynorskbrukarar,

burde dette ha vore problematisert. I framstillinga her får ein lett inntrykk av at det har funnest ei slik homogen forståing av nynorskkulturen, av nynorskidentiteten og av ein ideell nynorsk praksis. Symptomatisk i den samanhengen er at Eiksund avsluttar med ein moral om at det likevel finst eit håp: Ved å høyra til eit mindretal – altså som nynorsking – vil ein alltid bli gjort merksam på at ein er i mindretal, og i det ligg kimen til ein medviten nynorsk identitet. Det gjeld altså å atreisa den homogene nynorske identiteten som ein gong fanst, og difor burde nettopp denne grunnlagsforståinga ha vore problematisert i framstillinga.

Hovudproblemstillinga til Claude Goffeney er å studera den lingvistiske avstanden mellom talemål og skriftspråk på Ytre Helgeland sett i høve til det heterogene normprinsippet som er nedfelt både i bokmåls- og nynorskrettskrivinga. Det språklege grunnlagsmaterialet er data frå ScanDiaSyn-korpuset, *Helgelands Blad* og frå ei fokusgruppe representert av tre generasjonar lesarar av *Helgelands Blad*. Resultatet av forfattern sin analyse er at materialet frå ScanDiaSyn-korpuset er svært nynorsk-nært, materialet frå *Helgelands Blad* er språkleg svært konservativt bokmål, og resultatet av fokusgruppematerialet er at språkføringa på nynorsk skapar liten motstand, men at talemålsnære bokmålsformer gjer det. Hovudkonklusjonen er at det må finnast ei mangelfull implementering av språkleg skriftnorm – underforstått i skulen. Difor er overgangen frå talemålet til nynorsk som bruksmål – der den lingvistiske avstanden er liten – språksosialt vanskeleg å ta, medan overgangen frå talemålet til bokmål – der den lingvistiske avstanden er stor – er mindre krevjande grunna sosiale forventningar og språkleg konsensus om det språkleg akseptable. Avslutningsvis hevdar Goffeney at arv og miljø ligg som ein undertone i granskinga, og at denne synleggjer striden mellom språkmiljø og skriftkultur som ekskluderer kvarandre etter domene. Denne granskinga er mindre normativ, sjølv om stridsmetaforen også blir trekt inn her. Påstanden om mangelfull implementering av skriftnormene og det underliggjande rammevilkåret om arv og miljø burde difor ha vore problematiserte eller dokumenterte.

Også for Hege Myklebust er problemstillinga val av skriftmål hjå nynorskelevar. Analysematerialet er argumenterande tekstar publiserte i eit ope diskusjonsforum på Internett skrivne av elevar i fyrsteklasse på ein vidaregåande skule der flest alle har nynorsk som hovudmål. Det teoretisk-metodiske rammeverket er den etter kvart klassiske modellen til Le Page og Tabouret-Keller om at talehandlingar er identitetshand-

lingar. Analyseresultatet er at både subjektive val og den kommunikative konteksten påverkar val av skriftnorm. På grunnlag av elevane sine språkval og grunngevinga deira for desse vala vert elevane delte inn i fire grupper kalla *Mi stemme er nynorsk*, *Eg tilpassar meg situasjonen*, *Eg skriv slik det fell seg* og *Bokmål er lettare/betre*. Konklusjonen er at elevane i den fyrste gruppa har temmeleg høg grad av språkleg medvit, i den andre gruppa er elevane ikkje medvitne om at dei utfører identitetshandlingar, i den tredje gruppa er det vanskeleg å plassera elevane på ein medvitskala, og i den fjerde gruppa er elevane medvitne om språkval som identitetshandlingar. Dette er interessante analyseresultat. Hovudkonklusjonen er mellom anna at ei “ganske stor gruppe” let seg påverka av situasjonen og endrar skriftspråket sitt etter kontekst og mottakar, ei noko mindre gruppe har bokmålsidentitet og konvergerer til bokmål, og “ei relativt stor” gruppe har språkleg nynorskidentitet og skriv nynorsk i dei fleste samanhengar. Myklebust er lite eksplisitt normativ i tilnærminga og i analysane sine.

Gudrun Kløve Juuhl set språkvalsproblematikken, knytt til språkbruk i digitale og sosiale medium, inn i eit retorisk perspektiv. Grunnlaget for granskinga er at praksisar og institusjonelle tilhøve gjev avtrykk i tekstar, der skrivning er praksis og skule og fritid er institusjonelle tilhøve, altså at skule og fritid er dei strukturelle rammene eller kontekstane rundt skrivninga og skriveprosessane. Tekstar vert her handsama både som handlingar og som produkt. I denne samanhengen set Kløve Juuhl dialogisme i fokus, særleg sett i Bakhtin si doble dialogforståing. På grunnlag av dette definerer ho ein retorisk situasjon ved å utvida krysset mellom interaksjonsaksen og den teksthistoriske aksen i Bakhtin sin doble dialogmodell. Ved å sjå på den retoriske situasjonen som eit slags parallelt møtepunkt med teksten mellom dei doble dialogane, meiner ho å kunna synleggjera samband mellom situasjon, tekst, teksthistorie og korleis slike samband verkar og vert uttrykte i teksten. Som illustrasjon viser ho døme på ein tentativ fortolkande analyse av “språkvekslingas retorisitet” i tre ulike tekstar av ein einskildelev. Konklusjonen er at gjennom ei retorisk-dialogisk tilnærming av språkvals situasjonar kan ein synleggjera dei vilkåra og moglegheitene som ungdommen måtte vera i. Særleg interessant er det at ein ved ein slik analyse heller kan sjå på nynorskelevar sin bokmålsbruk som respons på krav i retoriske situasjonar enn som uttrykk for personleg identitet. Då kan ei slik tilnærming både gje større forståing av kompleksiteten i samspelet mel-

lom ulike faktorar, og dessutan gje høve til språkdidaktiske og språkpolitiske implikasjonar. Slik merkjer denne teksten seg ut frå faglege profilen elles i antologien.

Nynorsk i opplæringa

I den neste hovudbolken finn vi dei tre artiklane “Vil du ha unbrakonøkkelen min? IKEA, Dewey og verdiaukande haldningsendringar” av Ingvild Brügger Budal (NLA) (s. 92–103), “Nøytralitet eller nynorsk? Språkpolitiske hovudprinsipp i norsk opplæring” av Eli Bjørhusdal (HiSF) (s. 104–19) og “Frå 0 til 15 på hundre år! Nynorsk i doktorgradsavhandlingar og akademisk skriving” av Marit Wadsten (Nynorsk-senteret) (s. 120–31).

Ingvild Brügger Budal vel ein nyttig metafor for å gripa formidlinga av og opplæringa i nynorsk i skulen. Metaforen er unbrakonøkkelen til IKEA. Filosofien bak metaforbruken er at eigeninnsats fører til verdiauke, særleg for den som har utført arbeidet. Dette er IKEA-efekten, som opphavleg vart nytta av pedagogen John Hattie. Eigeninnsatsen vert koplå til eigarskap, og dessutan til Dewey sin modell om *learning by doing*, som er ein kontinuerleg prosess – ein evigvarande læringsspiral. Læring skjer gjennom eigarskap, verdiauke, haldningsendring og eigeninnsats – og på den måten kan ein få ny innsikt og kunnskap. Dette kapitlet diskuterer såleis ein modell for læringsprosessar gjennom kunnskapsaukande haldningsprosessar. Intensjonen til Brügger Budal er at unbrakonøkkelen skal vera førebiletet for læringsvegen, altså ein læringsnøkkel. Læring skjer nettopp, som nemnt ovanfor, gjennom eigarskap, verdiauke, haldningsendring, eigeninnsats – og trua på læringsnøkkelen. Difor må læringsnøkkelen fram med jamne mellom for å stramma opp læringsutbyttet.

Kva for språkpolitiske hovudprinsipp og modellar bør liggja til grunn for at nynorskelevar, som er i ein mindretalsposisjon, kan få styrkt språk-opplæring i undervisninga? Det er problemstillinga som Eli Bjørhusdal tek opp, sett i eit språkpolitisk og språkkulturelt mangfaldsperspektiv med vekt på dikotomien jamstelling og like vilkår på den eine sida og særhandsaming av grupper som er i ein mindretalsposisjon, på den andre. Den fyrste posisjonen får merkelappen språkpolitikk for nøytralitet og den andre språkpolitikk for språksikring. Bjørhusdal går gjennom

statlege dokument frå 1885 og fram til i dag for å identifisera og tolka politiske ordningar og legitimeringsprinsipp for å finna ut om og korleis desse to språkpolitiske retningane har prega norsk skule. Konklusjonen på analysen viser at språkopplæringspolitikken i desse 120 åra har hatt karakter av raus rettferd, forstått som språkleg nøytralitet – altså at dei to språknormene formelt har vore handsama på like vilkår. I praksis har dette ført meir til velmeinde likesæle enn raus rettferd, og heimlane for den rause rettferda har vore eit hinder for politiske og faglege erkjenningar av at problema for nynorskopplæringa på ungdomssteget og vidaregåande kan koma av (manglande) politikk og ikkje berre elevane sjølve. Dét er ein viktig observasjon og ei nyttig innsikt. Dessutan har nøytralitetspolitikken vore til hinder for differensiering i undervisninga, slik vi derimot ser i høve til dei tiltaka som er sette i gang for å hindra overgang frå norsk til engelsk. Der har argumentasjonen vore at norsk er kulturelt verdfullt i Noreg. Same type argumentasjon og praksis har ikkje vore nytta om overgangen frå nynorsk til bokmål i skulen. Forfattaren meiner, meir eller mindre implisitt, at det er på tide at styremaktene no skifter språkpolitisk praksis i opplæringsfeltet ved å forlata nøytralitetsfilosofien til fordel for planlegging for ein djup asymmetri mellom ein språkleg majoritet (bokmål) og ein språkleg minoritet (nynorsk). Kva denne asymmetrien skulle bestå av, seier Bjørhusdal derimot lite og ingenting om.

Nynorsk som akademisk språk, konkretisert gjennom bruk av nynorsk i doktoravhandlingar, er problemstillinga til Marit Wadsten. Statistikk viser at det er svært få som skriv doktoravhandlingar på nynorsk. I 2014 vart det levert 17 av totalt 1448 doktorgradsavhandlingar i Noreg på nynorsk. Men det er liten grunn til å skilja mellom avhandlingar på nynorsk og bokmål i dette tilfellet av di det er engelsk som gjeld i doktoravhandlingar. Wadsten peiker på at status, situasjonstvang og premiering av engelskspråkleg publisering svekkjer både nynorsken og bokmålet som vitskapeleg språk. Derimot ser forfattaren eit håp i at talet på doktoravhandlingar på nynorsk går opp, og at dette kan vera uttrykk for ei vitalisering av nynorsk i academia som ledd i ein motkulturell trend.

Å danne skriftspråk

Den siste bolken i antologien har desse fem artiklane: “... no mouth has the might to set a mearbound to march of a landsmaul ...’ Eit blikk på irsk og nynorsk målreising” av Bjørg Nesje Nybø (Språkrådet) (s. 134–45), “Samanlikning mellom moderne rettskriving i dei vestnordiske språka. Ein komparasjon av bøyingsmorfologien med vekt på normeringsprinsipp for språkplanlegging” av Andreas Liska (HiVolda) (s. 146–59), “Tilhøvet mellom nynorsk normering og språkbruk. Ein statistisk studie av språkbruken i nynorske aviser” av Stig J. Helset (HiVolda) (s. 160–75), “Vi analyserer økningen i isokvanter’. Ein analyse av nynorskfeil i studentarbeid” av Jan Olav Fretland (HiSF) (s. 176–87), “Kvar ligg den nynorske hunden nedgraven? Om stilideal og norm i nynorsk fraseologi” av Margunn Rauset (UiB) (s. 188–203) og “Nynorsk fagspråk” av Sylvi Dysvik (UD) (s. 204–16).

Nynorsk målreising, jamført med irsk målreising, er temaet for Bjørg Nesje Nybø. Målet er å få ny kunnskap om språklege revitaliseringsprosesser, og samanlikninga gjeld hovudsakleg perioden frå 1850 til tidleg på 1900-talet. Det finst fleire likskapar, men også større skilnader mellom revitaliseringa i Irland og i Noreg. I Irland var det til dømes større skriftleg irskspråkleg kontinuitet enn det var skriftleg norskspråkleg kontinuitet i Noreg. Og dessutan var revitaliseringa mest knytt til sosiale elitar i Irland, noko som i langt mindre grad var tilfellet i Noreg. Men bae stader var det motsetnader mellom “dei to kulturane”, den angelsaksiske versus den gæliske, og den dansk-norske versus den norske. Det var dessutan indre motsetnader i målreisinga både i Irland og i Noreg, noko Hægstad-normalen (kystnormalen) versus midlands-normalen (den indre fjellstroknormalen) var eit uttrykk for her i Noreg. Felles resultat var at verken irsk eller nynorsk sigra som nasjonalt hovudmål, men at vi derimot fekk to tospråklege statar: nynorsk og bokmål i Noreg og irsk og engelsk i Irland.

Språkideologiane bak skriftspråka islandsk, færøysk og nynorsk har det til felles at dei skal representera eit brot med eller ein avstand til dansk skriftspråk. Her er bøyingsmorfologien i dei tre språka uttrykk for normeringsprinsipp for språkplanlegging, noko som er temaet i artikkelen til Andreas Liska. Føremålet er ein jamførande studie av utviklinga av bøyingsmorfologien og eit oversyn over sentrale normeringsprinsipp for språkplanlegging. Liska jamfører bøyings-

morfologien for substantiv, adjektiv, verb og personlege pronomener i dei tre språka. Han summerer det heile opp med at språkhistoriske årsaker har ført til at nynorsk skil seg frå dei øynordiske skriftmåla og dessutan frå Ivar Aasen sin landsmålsnormal – både når det gjeld bøyingsmorfologi og normeringsprinsipp for språkplanlegging. I nynorsk har prinsippet om språkleg stabilitet, oftast grunna dialektmangfaldet, spela ei lita rolle. Det islandske og færøyske skriftspråket har stort sett vore uendra frå 1800-talet, medan nynorsk har endra seg gjennom fleire reformer etter Ivar Aasen si tid.

Tilhøvet mellom den heterogene nynorsknorma og faktisk bruk av nynorsk er temaet i Stig J. Helset sin artikkel. Han har plukka ut to sett av språklege variablar frå nynorsknorma av 1959 som hadde to alternative skrivemåtar der. Det eine settet har alternative former som kan bli oppfatta som radikale former, og det andre settet har alternative former som kan bli oppfatta som tradisjonelle former. Som språkleg testmateriale tek Helset utgangspunkt i Norsk aviskorpus, og han har analysert det nynorske språket i avisene *Bergens Tidende*, *Dag og Tid*, *Hallingdølen*, *Klassekampen*, *Nationen* og *Sogn Avis*. Bakgrunnen for dette utvalet er at det skal gje eit representativt bilete av den skriftspråkspraksisen som møter den jamne nynorskbrukaren. Ved tagging av oppslagsord, ordklasse og bøyingskategoriar har han så henta ut tabellariske oversyn over dei ulike kategoriane innom kvar språkleg variabel. For å få fram eventuelle klyngjer av samvariasjon på tvers av variablane og på tvers av tekstane nyttar Helset korrespondanseanalyse. Resultatet av denne analysen syner at det er ein klar tendens i retning av at dei fleste nynorskbrukarane i dette materialet held seg innom moderate formval. Radikale former vert lite brukte. Dette gjeld også tydeleg markerte tradisjonelle former, medan fordelinga mellom mindre markerte former og moderate former er meir lik. Det er såleis ein “midtlinjnormal” som dominerer. Helset tolkar nynorskrettskrivinga av 2012 som å liggja nær ein slik “midtlinjnormal” ved at mange radikale og tradisjonelle former er tekne ut. Han tolkar dessutan resultatet av korrespondanseanalysen slik at det støttar hypotesen hans om at innom tekstutvalet finst det subvarietetar av det nynorske skriftspråket: at det finst ei klar normklyngje av moderate former, meiner han stadfester dette.

Jan Olav Fretland tek føre seg nynorskfeil i studentarbeid i eksamensoppgåver på bachelornivå i faga pedagogikk og økonomi ved Høgskulen i Sogn og Fjordane. Målet med analysen er å laga ei systematisk oversikt

over normavvik hjå studentar med nynorsk som hovudmål på to fagspråksdomene. Dei skriftspråklege feilrealiseringane vert delte inn i fleire ulike kategoriar, og så gjennomfører Fretland ein statistisk analyse av variasjon og korrelasjon mellom dei ulike kategoriane og studentane. Resultatet av analysen syner at det er nokre få bøyingskategoriar og desutan rettskrivinga som utgjer store avvik frå norma. Bøying av svake verb er ein kategori som skorar høgt på avvik i høve til norma (23 % av feila i materialet), og dessutan er konsonantavvik ein heller stor feilkategori (19 % av feila). Desse to feilkategoriane utgjer altså over 40 % av alle normavvika. Artikkelen har ein svært normativ profil.

Målet med artikkelen til Margunn Rauset er å få ei betre forståing av kvifor utvalet av frasar langt på veg er ulikt i bokmåls- og nynorskordbøker. Rauset opnar med å påpeika at til nyleg har fraseologien vore ei lite påakta side av språkbruken, og ho vel å nytta Valerij Berkov si inndeling i to fraseologiske typar: fraseologiske einingar av nominativ karakter (syntaktisk ufullstendige biletlege uttrykk) og fraseologiske einingar av kommunikativ karakter (syntaktisk fullstendige setningar med ei heilskapleg meining). Rauset formulerer to hypotesar. Den eine, som ho kallar overordna, seier at det er eit skilje mellom nynorsk- og bokmålsfraseologien. Den andre hypotesen seier at den tradisjonelle nynorske fraseologien inneheld fleire ordtak enn bokmålsfraseologien, medan bokmål har teke inn meir europeisk tradisjonsstoff i form av idiom enn nynorsk. Så vidt eg kan sjå, vert ikkje desse to hypotesane eksplisitt grunngevrne. Gjennom analysar av særleg *Nynorskordboka* og *Bokmålsordboka* kjem likevel ei slik grunngeving indirekte fram, men utan at det vert tydeleggjort om dette er ein del av hypotesetestinga eller ein del av hypotesegrunngevinga. Av di fraseologien fell utanfor den tradisjonelle skriftspråksnormeringa, er Rauset i ferd med å gjennomføra eit pionerarbeid med dei fraseologiske studiane sine. Ho set fraseologien inn i ein normativ, språkhistorisk og stilistisk samanheng som er svært nyttig. Hypotesane testar ho eksplisitt ved å gå gjennom sentrale nynorske ordbøker og ordlister og handbøker i nynorsk målbruk og deira framstilling av fraseologiske tilhøve. Konklusjonen hennar er at den overordna hypotesen eit stykke på veg er stadfesta, medan den andre hypotesen ikkje utan vidare kan bevisast gjennom testinga mot den utvalde faglitteraturen. Rauset viser fleire stader til nynorskpurismen som ein mogleg årsaksfaktor for dei fraseologiske skilnadane mellom nynorsk og bokmål, samstundes som ho uttrykkjer eit personleg ønske

at nynorsk må opna opp for fraseologisk inspirasjon og fraseologiske impulsar utanfrå.

Siste artikkelen i boka, skriven av Sylvi Dysvik, har nynorsk fagspråk som tema. Problemstillingane er i kva grad det finst nynorsk fagspråk, og kva faktorar som har medverka til utviklinga av nynorsk fagspråk. Særleg framhevar ho dugnadstradisjonen. Dysvik ser på den historiske bakgrunnen attende til Ivar Aasen, diskuterer termene fagspråk versus terminologi, karakteriserer fagordbøker og terminologiarbeidet, trekkjer fram særlege utfordringar knytte til nynorsk terminologi og fagspråk, trekkjer fram dei akademiske miljøa og studentmållaga som viktige pådrivarar, set to akademiske miljø i fokus som gode domene for nynorsk fagspråk – juridisk og medisinsk fagspråk, og nemner til slutt meir praktiske tilhøve som termbasar og elektroniske hjelpemiddel.

Oppsummering og konklusjon

Antologien *Nye røyster i nynorskforskinga* er eit viktig tilskot til nynorskforskinga. Styrken ved boka er at ho gjev innsyn i ein del av den omfattande breidda av nyare granskingar som kan knytast til det studiefeltet som ein ofte kallar nynorskforsking. Utfordringa med boka er kven som vil vera potensielle lesarar og brukarar. Både programplattforma som vert skissert i den fyrste innleiingsartikkelen, og det sprikjande innhaldet og dei ulike framstillingsformene i artiklane, styrkjer utfordringa knytt til potensielle mottakargrupper.

Nynorsken treng vitskapleg funderte publikasjonar som styrkjer nynorsken både internt i nynorskverda og eksternt i det norske samfunnet. Då er det viktig å leggja for dagen ei offensiv haldning, ei kreativ og optimistisk tilnærming, og framstillast nynorsken som ein naturleg del av det moderne samfunnet med brukarar som formidlar ei positiv tru på nynorsken. Profilen til denne antologien synest derimot å vera for mykje prega av negative omdøme av nynorsken, har meir eller mindre språk pessimistiske underliggjande tonar og har ein sterk karakter av språkpolitisk apologi. Slikt er sjølv sagt viktig å få fram, ja, svært viktig, men dét er også godt dokumentert tidlegare. Difor kan det vera at tittelen på boka kan verta oppfatta nokså tvitydig – også med omsyn til den faglege, vitskaplege og språkpolitiske budskapen.

BOKMELDING

Gunnstein Akselberg
Universitetet i Bergen
Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium
Postboks 7805
NO-5020 Bergen
Gunnstein.akselberg@uib.no